

Uuden yliopistolain myötä Suomen yliopistoja on suunnattu uusille urille. Tarkoitus on siirtyä määrällisistä tavoitteista laadun nostamiseen. Laadun mittaamenetelmä tosin ei ole tiedossa. En tässä aio esittää mitään uutta mittaamenetelmää. Joka tapauksessa huippuyliopistossa varmaan tehdään huippuluokan tutkimusta. Tarkastelen tässä "laadun" tekemistä juoksuhaudoista käsin professorina ja laitosjohtaja monia projektihakemuksia ja projekteja nähneenä.

Suomessa pääosa yliopistotutkimuksesta tehdään projekteissa, joita rahoittavat Suomen Akatemia, TEKES, eri ministeriöt ja yritykset, EU, ESA jne. Suurin volyyymi tekniikan tutkimuksesta tulee TEKES-, yritys- ja EU – rahoituksesta. Kaikissa näissä tapauksissa hanke etenee yleensä näin: 1) ideat, 2) sopivan hankekutsun löytäminen, konsortion rakentaminen ja rahoitushakemus, 3) päätös, 4) hanke alkaa. Hakemuksessa on rahoituksen saannin varmistamiseksi yleensä kerrottava aika tarkkaan, mitä projektissa aiotaan tehdä. Raportointi varmistaa, että suunnitelmat myös toteutetaan. Usein EU-hankkeessa ideasta varsinaisen työn aloittamiseen kuluu aikaa jopa pari vuotta. TEKES –hankkeissa aika ideasta aloitukseen on luokkaa yksi vuosi. Akatemian rahoittamissa hankkeissa, jos sopiva jatko-opiskelija on jo aiemmin liittynyt professorin tutkimusryhmään, saattaa löysemmän raportoinnin takia olla mahdollista aloittaa idean tutkiminen heti. Valitettavasti Akatemia rahoittaa kovin niukasti erityisesti kokeellista tutkimusta ja sen rahoituskehys ylipäättään on vaatimaton. Luonnollisesti huippuyliopistoissa, joilla on riittävästi rahaa, ideaa voidaan alkaa tutkia heti ja tulokset on jo julkaistu vuoden tai kahden kuluttua.

Monesti projekteissa etenkin konstruktivisessa tutkimuksessa käy niin, että työmäärä aliarvioidaan ja parhaat akateemiset tulokset on vielä saamatta, kun projekti jo päättyy. Ison ideakokonaisuuden edistäminen vaati projektijatkumon. Se saattaa katketa kesken. Noissa tapauksissa akateeminen impakti jää vähäiseksi, vaikka olisi saatu aikaan esimerkiksi merkittävä uusi ohjelmisto. Usein, vaikka tulokset ovat lupaavia, niiden jalostaminen innovaatioiksi jää kesken. Huippuyliopiston ympärillä pörrää business enkeleitä, jotka imevät kelpoiset ideat yrityksiin ja ne löytävät tien markkinoille.

Uusin TEKES:n rahoitusmuoto ovat ns. Strategisen huippuosamisen keskittymät (SHOK). Ainakin ICT-alueella johtajuus SHOKeissa on annettu suurille yrityksille. Tämä linjaus perustuu päättäjien illuusioon siitä, että "yritykset tietävät, mitä ne tarvitsevat ja mitä pitää tutkia". Nyt näyttää käyneen niin, että tutkimus on koko ajan ajautunut lyhytjänteisempään suuntaan, eli SHOK:n sana "strateginen" on ohohdettu. Kun kontrolli on suurilla yrityksillä, on varmaa, että ainakaan uusia pienyrityksiä ei synny.

Tuosta analyysistä käy selville, että vain suoralla projektirahoituksella toimiva yksikkö ei varmasti koskaan pääse alallaan kansainväliselle huipulle. Oikea huippuyliopisto saa uusissa ideoissa keskimäärin vuoden tai kahden etumatkan ja voi viedä kelpoiset ideat innovaatioprosessin seuraavaan vaiheeseen. Siksi huippuyliopiston akateeminen impakti ja myös vaikutus uuden liiketoiminnan luontiin ylittää moninkertaisesti sen, mitä suomalaisella järjestelmällä on mahdollista saada aikaan.

Mitä tutkimusyksikkö sitten voi tehdä nykyjärjestelmässä tähdätessään kohti huipputasoa? Se voi a) myydä projekteja yli kokonaiskustannushinnan tai pyörittää projekteja ammattimaisesti ja muita pienemmällä yleiskuluilla, jolloin yliopisto mitatessaan kaikkia yksiköitä samalla mittatikulla tulee kanavoineeksi yksikölle perusrahoitusta, jota yksikkö sitten voi käyttää vapaaseen tutkimukseen, b) mitoittaa projektit niin, että niihin jää todellisuudessa tilaa tehdä jonkin verran vapaata tutkimusta tai myydä projektit osin

suunnitelmin, joiden tulokset ovat osin jo olemassa, mutta loppusilausta vaille ja tehdä projektin loppuaika seuraavan projektin valmistelua. Näistä a) on käsittääkseni laillista kun taas b) liikkuu ymmärtääkseni laillisuuden rajamailla.

Mielestäni Suomessa tarvitaan vähemmän innovaatioliturgiaa, vähemmän tutkimuksen ja innovaatioiden manageeraamista, enemmän vapaata tutkimusta ja todellisia innovaation tekijöitä. Mielestäni vain näin on mahdollista toteuttaa sitä uutta korkeakoulupolitiikan tavoitetta, joka on uuden yliopistolain taustalla. Suomen vahvuus on yliopistojen ja yritysten hyvä yhteistoiminta. Miten tämä vahvuus voidaan säilyttää, jos tutkimus on vapaata? Uskon, että keinot löytyvät, jos on halua etsiä niitä.